

Kenelle väkivaltarikokset kasautuvat Suomessa?

Poliisin tietoon tullut toistuva väkivalta ja sen uhrin

MIRKA SMOLEJ

Toistuvan väkivallan kohteeksi joutuminen on verraten harvinaista. Väkivallan kasautuminen samoille uhreille on kuitenkin tunnistettu ilmiö myös Suomessa. Tyypillisin uhri on päihdeongelmainen nainen, joka kokee väkivaltaa parisuhteessa puolisonsa tekemänä.

.....

Kriminologian klassisia kysymyksiä on selvittää, miksi ihmisestä tulee rikollinen ja miten rikosten tekemistä kyettäisiin onnistuneesti ehkäisemään (Gottfredson & Hirschi 1990, 89–90). Paljon harvemmin on tarkasteltu sitä, miksi joku joutuu toistuvasti rikoksen uhriksi ja joku ei, mistä nämä erot johtuvat ja miten toistuvaa rikoksen uhriksi joutumista voisi estää tai katkaista.

Tässä artikkelissa selvitän, missä määrin väkivallan uhriksi joutuminen kasautuu Suomessa samoille henkilöille poliisi- ja rikostietojen valossa, keitä nämä ihmiset ovat ja onko tämä joukko yhtenäinen väkivaltakokemuksiltaan.

Väkivalta ei jakaudu yhteiskunnassa tasaisesti, vaan pieni vähemmistö sekä tekee että kokee rikoksia huomattavasti enemmän kuin muut. Tämän joukon keskuudesta voidaan erottaa vieläkin pienempi ihmisryhmä, joka joutuu kroonisesti rikosten ja eritoten väkivallan uhriksi (Grove & al. 2012). Rikosuhrikokemusten kasautumista voidaan jäsentää ja analysoida lukuisin eri tavoin. Graham Farrellin (2005) mukaan jäsentely on mahdollista rikoksen kohteen/uhrin mukaan, jolloin tarkastellaan vaikkapa samaan uhriin kohdistuneita lähisuhdeväkivaltatapauksia. Kasautumista voidaan tarkastella myös tietyn rikollisen taidon, kuten lukkomurtotaiton, mukaan, jolloin huomion kohteena ovat tämän kriteerin täyttävät asuntomurrot ja torjuntamenetelmänä erilaiseen lukitustapaan siirtyminen. Jäsentelyn avuk-

si voidaan toisaalta ottaa rikosten välinen aika-jänne, tiettyjen rikosten alueellinen keskittyminen, tietyn rikostyyppin toistuvuus tai se, että saman rikoksentehtävän havaitaan toistuvasti oleilevan samassa paikassa ja tekevän siellä samankaltaisia rikoksia.

Väkivallan määrittelyn alle mahtuu lukematon määrä vakavuudeltaan ja seurauksiltaan erilaisia tekoja, joiden niputtaminen yhteen ei ole mielekasta. Myös yksilökohtaiset erot väkivallan tekemisessä ja kokemisessa ovat suuria. Väestötasolla tarkasteltuna tiedetään kuitenkin, että aikaisempi rikollisuus ennustaa voimakkaasti tulevaa rikollisuutta. Havainto pätee myös väkivallan tekemiseen ja väkivallan uhriksi joutumiseen. (Tseloni & Pease 2003; Lauritsen & Laub 2007.) Jo kerran väkivallan uhriksi joutuneiden riski joutua toistamiseen uhriksi on merkittävän korkea, ja sama pätee ihmisiin, jotka ovat uhrin läheisiä (Farrell 2005). Tiedetään myös, että todennäköisyys joutua uudelleen rikoksen uhriksi on hyvin suuri heti ensimmäisen rikosuhrikokemuksen jälkeen, minkä jälkeen riski vähitellen pienenee (Ellingworth & al. 1995).

Tietoa väkivallan kasautumisesta kerätään tavallisesti joko poliisi- tai muista viranomaisilastoista tai toteuttamalla rikosten uhreille suunnattuja väestökyselyjä. Viranomaisrekistereiden etuna on, että niissä tavoitetaan paremmin sellaisia väkivallan uhreja, joita on vaikeaa saada vastaamaan lo-

makekyselyihin (Kivivuori & al. 2006, 43). Toisaalta koska suuri osa väkivallasta jää poliisi- ja hoitotilastojen ulkopuolelle, tarvitaan rikollisuuden kokonaiskuvan täydentämiseksi myös kyselytutkimuksia. Rikosten uhreille suunnatut kyselytutkimukset täydentävät virallistilastojen (Sirén & al. 2010) ja monesti lähinnä tiedotusvälineiden (Smolej 2011, 36) kautta muodostuneita käsityksiä väkivallan piirteistä ja kehityksestä (aineistojen haasteista ks. Smolej 2013, 13–15).

Rikosten kasautuminen on yleisempää henkilöön kohdistuvissa kuin omaisuuteen kohdistuvissa rikoksissa. Naisiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat tyypillisimpiä toistuvia rikoksia. Niistä lähes puolet kohdistuu samoihin naisiin useamman kerran (Farrell & Bouloukos 2001; ks. myös Daigle & al. 2008; Breitenbecher 2001; Carlsted 2001). Kasautuminen on yleistä myös perheväkivallassa (Piispa 2004; Piispa & al. 2006; Kivivuori 2007; Ellonen & al. 2008), rasistisissa rikoksissa, liike- ja asunomurroissa, koulukiusaamisessa, ajoneuvorikoksissa sekä kouluvandalismissa ja -murroissa. (Farrell & Pease, 1997.) Voidaankin sanoa, että rikoksen uhriksi joutuminen on yksi keskeinen rikollisuuden riskitekijä (Kivivuori 2009, 6). On mahdollista, että yhteys selittyy yhteisillä riskitekijöillä, kuten runsaalla päihteidenkäytöllä. Toisaalta rikosten tekeminen itsessään saattaa lisätä uhriksi joutumisen riskiä tai toisinpäin. (Aaltonen 2013, 29.)

Valtaosa toistuvaa rikoksen uhriksi joutumisesta koskevasta tutkimuksesta on toteutettu Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa (Grove & al. 2012). Systemaattiset kotimaiset analyysit aiheesta puuttuvat toistaiseksi, ja myös pohjoismaisessa mittakaavassa tutkimusta on ollut vähän (ks. kuitenkin Carlstedt 2001; Jönsson 2010). Eri maissa tehtyjen tutkimusten tulokset väkivallan kasautumisesta ovat kuitenkin hämmästyttävän yhdenmukaisia. Esimerkiksi Britanniassa 16 prosenttia väestöstä joutuu omaisuusrikoksen uhriksi, mutta vain kaksi prosenttia väestöstä kokee kaikista omaisuusrikoksista 41 prosenttia (Farrell 2005, 149; vrt. Sirén & al. 2010). Ken Peasen (1998) klassikotutkimuksen mukaan prosentti brittiväestöstä kokee 59 prosenttia henkilöön kohdistuvista rikoksista, väkivalta mukaan luettuna.

Väkivallan kasautuminen samoilta uhreille on tunnistettu ongelma myös Suomessa. Esimerkiksi Kansallisen rikosuhritutkimuksen tulokset kahdenkymmenen viime vuoden ajalta osoit-

tavat, että väestöstä noin prosentti kokee kalenterivuoden aikana väkivaltaa vähintään kymmenen kertaa. Henkilömääränä tämä vastaa noin 49 000:ää suomalaista. (Sirén & al. 2010.) Suomessa Kansallisia uhritutkimuksia on tehty vuodesta 1980 lähtien. Lisäksi on toteutettu joitakin uhrispesifejä kyselytutkimuksia. Jälkimmäisissä on kartoitettu erikseen ainakin nuorten (Salmi 2009), lasten (Salmi 2008), naisten (Piispa & al. 2006), miesten (Heiskanen & Ruuskanen 2011) ja opettajien (Salmi & Kivivuori 2009) väkivaltakokemuksia. Vähintään kymmenen kertaa vuosittain väkivallan uhriksi joutuvien joukko ei ole satunnaisotos Suomen väestöstä. Nuoret ja naimattomat ovat yliedustettuina, sen sijaan ryhmään kuuluu vain hieman enemmän miehiä kuin naisia. Kasautuminen on viimeisen neljännesvuosisadan aikana hieman vähentynyt. 1980-lukua voidaan luonnehtia erittäin voimakkaan kasautumisen ajaksi, jonka jälkeen kasautuminen on lieventynyt. (Sirén & al. 2010.)

Esimerkkinä suomalaisesta kasautumistutkimuksesta voi myös mainita Henrik Elonheimon (2010, 47) tutkimuksen, jonka mukaan moninkertaiset rikoksenuusijat muodostavat neljä prosenttia kaikista rikoksiin syyllistyneistä, mutta tekevät 72 prosenttia kaikista rikoksista. Noora Ellosen ja Venla Salmen (2011) tutkimus puolestaan kattoi laajan valikoiman lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja osoitti, että kolmasosa lapsista ja nuorista ei ollut kokenut lainkaan väkivaltaa kuluneen vuoden aikana, kun puolestaan yhdeksän prosenttia oli kokenut väkivaltaa vähintään viisi kertaa vuoden aikana. Kotimainen tutkimus on myös todennut päihteiden runsaan käytön olevan yhteydessä rikosuhrikokemusten ja eritoten väkivallan kasautumiseen niin nuorten (Salmi 2008) kuin aikuisväestön keskuudessa (ks. esim. Lehti 2012; Sirén & Lehti 2006). On myös havaittu, että sekä väkivallan tekijän että väkivallan uhrin päihtyneenä oleminen lisää merkittävästi todennäköisyyttä, että väkivallasta ilmoitetaan poliisille (Piispa & Heiskanen 2009, 48). Muun väkivallan tavoin myös lähi-suhteissa väkivalta kasautuu (Kivivuori 2009; Ellonen & al. 2008). Henkirikollisuutta koskevat tutkimukset (Lehti 2009; ks. myös Salmi & al. 2009) puolestaan osoittavat, että vakavimmat perhe- ja parisuhdeväkivallan muodot kasautuvat muun törkeän väkivallan tavoin sosiaalisesti huono-osaisimpiin ryhmiin.

Aineisto ja analyysitapa

Tässä tutkimuksessa käytän aineistonani Poliisi-asiajn tietojärjestelmän (Patja) rikosilmoitustietoja väkivallan kohteeksi joutuneista henkilöistä ja heidän kokemiensa rikosten piirteistä. Rikosilmoitukset sisältävät sekä standardisoitua tietoa että poliisin vapaamuotoisesti kirjoittaman selosteosan, joka kuvaa tapahtumien kulkua ja sisältää usein täydentävää tietoa esitutkintaprosessista. Poliisihallituksen ohjeen (2012, 13) mukaan selosteosaan kirjataan kuvaus tapahtuneesta siten, että rikoksen tunnusmerkit, tekotapa ja seuraukset käyvät selkeästi ilmi. Kotimaisessa kriminologisessa tutkimuksessa on hyödynnetty suhteellisen runsaasti poliisirekisteriä aineistolähteenä (ks. esim. Kivivuori 1999; Sirén & Tuominen 2003; Noponen 2006). Usein tutkimuksissa on haluttu selvittää tietyn ilmiön, kuten pahoinpitely- tai henkirikosten, esiintymistä ja piirteitä tiettyinä ajankohtina. Käsillä olevassa tutkimuksessa näkökulma on kuitenkin erilainen ja poliisiaineistoa käytetään toisin, sillä teko- tai asianimikkeiden sijasta päähavaintoyksikköinä ovat asianomistajat eli toistuvan väkivallan uhrin ja heidän rikoskokemuksensa kahden vuoden ajalta.

Tutkimuksen aineisto jakautuu kahteen osaan: pääaineistoon ja täydentävään aineistoon. Pääaineistona olen tarkastellut poliisin kirjaamia rikosilmoituksia selosteosineen kaikista tapauksista, joissa sama henkilö on ollut asianomistajana – eli käytännössä useimmiten itse rikoksen uhrina – vähintään viidessä väkivaltarikoksessa ajanjaksolla 1.1.–31.12.2011. Väkivaltarikoksiksi tässä tutkimuksessa on määritelty rikoslain 21. luvussa luetellut henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset eli tappo, murha, surma, lapsensurma, lievä pahoinpitely, pahoinpitely, törkeä pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä kuolemantuottamus, vammantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen, heitteillepano, pelastustoimen laiminlyönti sekä lueteltujen tekojen yritykset soveltuvin osin. Tällaisia henkilöitä löytyy poliisin rikosilmoitusjärjestelmästä tarkastellulla ajanjaksolla 140. Nämä ihmiset muodostavat tutkimukseni kohderyhmän.

Tutkimukseni täydentävä aineisto sisältää tutkittavia henkilöitä ajanjaksolla 1.1.2010–31.12.2011 koskevat rikosilmoitukset, joissa he ovat jollain tapaa olleet osallisena (esim. epäiltynä, uhrina, todistajana, kuultavana) siltä osin

kuin ilmoitukset on tallennettu Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen rikosten ja seuraamusten tutkimusrekisteriin. Nämä ilmoitukset käsittävät henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten lisäksi valtaosan seksuaalirikoksista (mm. raiskaus, pakottaminen sukupuoliyhteyteen), vapautteen kohdistuvista rikoksista (mm. laiton uhkaus, vapaudenriisto) ja omaisuus-, petos- ja vahingontekorikoksista (mm. varkaus, moottorikulkuneuvon käyttövarkaus). Jälkimmäinen poiminta rekisteristä on tehty käyttämällä tutkittavien henkilötunnuksia.

Tarkasteluni keskiössä ovat toisin sanoen vähintään viisi kertaa vuonna 2011 väkivallan uhreiksi joutuneet ihmiset ja heidän mahdolliset muut rikoskokemuksensa vuosina 2010 ja 2011. Tutkittavat ovat olleet tarkasteluajanjaksolla osallisina yhteensä 374 rikosilmoituksessa, jotka ovat sisältäneet yhteensä 2 528 rikosnimikettä. Tekstinkäsittelyohjelmaan 1-rivivälillä purettuna rikosilmoitusten selosteosista kertyy yhteensä 778 sivua tapahtumaselosteita eri rikoksista.

Tarkastelen toistuvan väkivallan uhrien joukkoa tutkimuksessa analysoimalla rikosilmoitusten määrällisiä ja laadullisia piirteitä. Rikosilmoitusten määrän ohella tarkastelen erikseen kuhunkin rikosilmoitukseen kirjattuja rikosnimikkeitä, sillä on tavallista, että yhteen rikosilmoitukseen sisältyy useita eri rikosnimikkeitä (esimerkiksi pahoinpitely ja laiton uhkaus) tai useampia kirjauksia samasta rikosnimikkeestä (esimerkiksi kolme pahoinpitelyä). Lisäksi kunkin tekonimikkeen kohdalla olen selvittänyt, onko tutkittava ollut tapauksessa epäiltynä, asianomistajana vai muussa asemassa. Rikosilmoituksista löytyvä tapahtumaa koskeva määrällinen tieto on koottu ja tallennettu SPSS-tilastointiohjelman matriisiin. Kirjalliset tapahtumaselosteet on purettu kronologiseen järjestykseen uhriperusteisesti siten, että kokonaisvaltaisempi kuva väkivaltaan johtaneista tapahtumista ja taustoista sekä henkilön elämäntilanteesta – siten kuin poliisi on ne ilmoituksissa kuvannut – on ollut mahdollista muodostaa. Määrällisen ja laadullisen analyysin pohjalta olen luokitellut tutkittavat heidän elämäntilanteensa, sosioekonomisen asemansa ja rikoskokemustensa mukaan viiteen toistuvan väkivallan uhrin ryhmään.

Väestöryhmien keskinäiset erot siinä, missä määrin heidän kokemansa väkivalta tulee viranomaisten, terveydenhuollon, muiden auttavien tahojen tai tutkijoiden tietoon ovat edelleen suu-

ria. Esimerkiksi rikosten uhreille tarkoitettujen tukipalveluiden asiakaskunnassa on hyvin vähän yhteiskunnan marginaalissa eläviä (Honkatukia 2011, 125). Vakavaan väkivaltaan syyllystyneiden ja sen uhriksi joutuvien kohderyhmää on heidän sosiaalisen syrjäytymisensä takia hankala tavoittaa myöskaan lomakekyselyillä (Kivivuori & al. 2006, 43). Poliisirekisterin käyttö on siten rajoituksistaan huolimatta perusteltua tässä tutkimuksessa, sillä se on käytettävissä olevista tietolähteistä kattavin tämän ihmisryhmän ja heidän kokemansa väkivallan tavoittamiseksi.

Poliisirekisterin käyttö aineistolähteenä: rajoitukset ja edut

Aineistona tarkastelemani poliisin tietoon tulut väkivaltarikollisuus ymmärretään usein myös termillä tilastoituu väkivalta. Kuten Reino Sirén (2000, 6) on todennut, ei väkivaltarikoksen ilmi tulo ole sattumanvaraista, vaan siihen vaikuttaa muun muassa väkivallantekijän ja uhrin suhde, teon tausta, teon vakavuus sekä rikoksen tekoympäristö. Lisäksi jotta rikos ylipäättään tulisi tilastoiduksi, täytyy jonkun ilmoittaa siitä poliisille tai vaihtoehtoisesti poliisin itse havaita rikos kenttävalvonnan, tiedustelun tai rikostutkinnan yhteydessä.

Rekisteritietojen käytön haasteena on, että niiden antama kuva tarkasteltavasta ilmiöstä perustuu rekisterin kokoajan tekemiin käsitelmäritelyihin, luokitteluihin ja muihin ratkaisuihin. Tutkijan tutkimusasetelmat on tämän takia sidottava käytettävän rekisteriaineiston kuvauksiin ja määritelmiin. (Elonheimo 2010, 109.) Olen pyrkinyt noudattamaan tätä periaatetta niin pitkälle kuin mahdollista. Tavoitteessa on ollut suureksi hyödyksi aikaisempi kokemukseni vastaavan aineiston tutkimuskäytöstä ja analyysistä (Rantala & al. 2008).

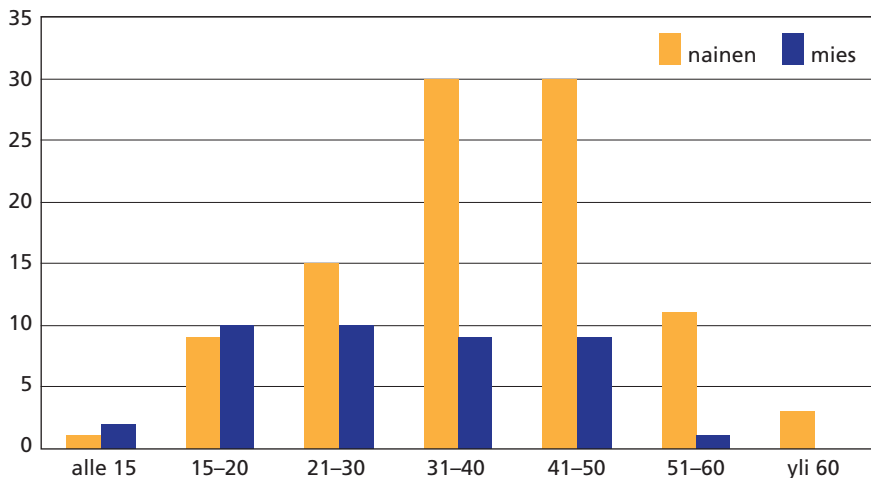
Aineistoni ei ole edustava otos väestöstä tai väkivallan uhreista. Tarkasteluni kohteena on se valikoitu(nut) 140 ihmisen joukko, joka poliisin rikosilmoitusjärjestelmän mukaan on joutunut väkivallan uhriksi vähintään viisi kertaa vuoden 2011 aikana. Siten aineiston ulkopuolelle jäävät kaikki sellaiset väkivallan uhrit, jotka ovat joutuneet esimerkiksi tammikuussa 2012 tai joulukuussa 2010 väkivallan uhriksi kymmenen kertaa.

Tiedetään myös, että viranomaisilta piiloon jäävän rikollisuuden osuus on etenkin lievemman väkivallan kohdalla verraten suuri. Esimerkiksi vuoden 2009 uhritutkimuksen mukaan vain 15 prosenttia vähintään lyönnin tasoista väkivaltaa sisältäneistä teoista ilmoitettiin poliisille, ja kaikista pahoinpitelyistä vain noin seitsemän prosenttia johti kirjattuun rikosilmoitukseen. (Lehti & al. 2013, 55.) Väestön ilmoittamisalttius väkivallan suhteen on tosin ollut viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana nousussa, ja tämä näkyy eritoten lievien pahoinpitelyiden lisääntyneenä määränä rikosilmoituksissa (mt., 60). Lisäksi vuoden 2011 alussa voimaan tullut lakimuutos, jolla lähisuhteissa tapahtuneet lievät pahoinpitelyt säädettiin yleisen syytteen alaiseksi, vaikutti ainakin väliaikaisesti poliisin kirjaamien pahoinpitelyrikosten määrään, jotka lisääntyivät viidenneksellä kyseisenä vuonna (mt., 61). Lakimuutoksen vaikutus heijastuu jossain määrin myös käsillä olevaan aineistoon. On kuitenkin selvää, että nyt tutkittavien henkilöiden väkivaltakokemusten kirjossa lievät pahoinpitelyt näyttelevät marginaalista roolia, sillä valtaosa heidän kokemastaan väkivallasta on piirteiltään vakavaa (ks. Kotanen & Smolej ilmestyy).

Keitä toistuvan väkivallan uhrit ovat?

Seuraavassa esitettävät tutkittavien piirteet perustuvat sekä aineiston määrälliseen että laadulliseen tietoon. Käytän määrällisen tiedon lisäksi esimerkkeinä otteita tutkittavien rikosilmoitusselesteista. Olen poistanut niistä tunnistetietoja, jotta tutkittavien anonymiteetti säilyisi. Esimerkiksi nimet, tapahtumapaikkojen katuosoitteet, päivämäärät ja muut tunnistetiedot olen korvannut keksityillä vaihtoehdoilla. Joissain tapauksissa olen myös lyhentänyt tai tiivistänyt alkuperäistä kirjausta, mutta muutoin tekstikatkelmat noudattavat poliisin alkuperäistä kirjausta. Kaikissa rikosilmoitusten tekstiotteissa tutkittavaan viitataan A-kirjaimella.

Toistuvan väkivallan uhreista 71 prosenttia on naisia ja 29 prosenttia miehiä. Kuviossa 1 on lisäksi uhrien ikäjakauma sukupuolen mukaan eriteltynä. Sukupuolten osuutta koskeva havainto on osin ristiriidassa aikaisemman tutkimustiedon (esim. Sirén & al. 2010, 5; Heiskanen & Ruuskanen 2011, 16) kanssa, jonka mukaan naisten ja miesten kokeman väkivallan yleisyydessä

Kuvio 1. Toistuvan väkivallan uhrien ikäjakauma sukupuolen mukaan, absoluuttiset luvut.

ei ole kokonaistasolla eroa. Toisaalta tiedetään, että naisten ja miesten kohtaama väkivalta eroaa toisistaan piirteiden osalta. Naisiin verrattuna miesten kokemalle väkivallalle on tyypillistä, että tekijä on usein uhrille tuntematon ja väkivalta tapahtuu kadulla. Naisten kohdalla tyypillisin väkivallan tekijä on puolestaan entinen puoliso. Naiset kokevat myös miehiä enemmän seksuaalista väkivaltaa. (Mt.) Nämä seikat selittävät suurelta osin toistuvan väkivallan uhrien sukupuolijakaumaa poliisiaineistossa, sillä suuri osa aineiston kuvaamasta väkivallasta on lähisuhteissa tapahtuvaa, joissa uhrina on yleensä nainen ja epäiltynä mies (ks. esim. Salmi & al. 2009, 8; Sirén & al. 2010, 12; Heiskanen & Piispa 1998; Piispa & al. 2006).

Ikäjakauman osalta on huomionarvoista, että aineistossa ei ole yhtäkään yli 65-vuotiasta uhria. Todennäköisesti vanhempien ikäluokkien kynnyks ilmoittaa kokemastaan väkivallasta viranomaisille on korkeampi kuin nuoremmilla, sillä moni heistä kokee perheväkivallan olevan yksityisasia (ks. Kotanen 2013). Luultavasti väkivallan uhriksi joutuvien ikääntyvien ryhmä jää poliisilta piiloon myös, koska kyse on erityisen haa-voittuvista uhreista, jotka ovat fyysisesti ja taloudellisesti riippuvaisia väkivallan tekijästä (ks. Sarimo 2011, 15). Myös alaikäisiä lapsia ja heidän kokemaansa toistuvaa väkivaltaa koskeva tieto on ilmeisen aliraportoitua poliisirekisterissä, kun sitä verrataan kyselytutkimuksilla kerättyyn tietoon (esim. Kääriäinen 2008, 45; Ellonen & Salmi 2011).

Ammattiasema

Uhrin sosioekonomista asemaa ja ammattia koskevat tiedot perustuvat poliisin kirjaamaan lisätietoon rikosilmoituksessa. Näiden lähteenä puolestaan on yleensä uhrin oma ilmoitus. Näin ollen tietoa koulutustasosta tai siitä, onko uhri tosiasiaassa harjoittanut kirjattua ammattia rikosilmoituksen kirjaamishetkellä tai ylipäärtään työelämässä ei ole ollut käytettävissä. Yleisin ammattiluokitus on poliisin kirjausten mukaan työntekijä (39 %). Useimmin kirjattuja ammattinimikkeitä ovat lähihoitaja, myyjä ja siivoaja. Viidenes tutkittavista oli rikosilmoituksen kirjaushetkellä opiskelijoita tai koululaisia ja 14 prosenttia ylempiä toimihenkilöitä. Lähes joka kymmenes toistuvista uhreista oli työtön tai toimeton. Työttömien ja toimeettomien osuus on merkittävästi suurempi miesten kuin naisten keskuudessa.

Kansalaisuus

Tutkittavista 90 prosenttia on kirjattu rikosilmoituksessa suomalaisiksi. 14 henkilön kohdalla poliisi on kirjannut henkilön ulkomaan kansalaiseksi tai suomen kansalaisuuden lisäksi jonkin toisen maan kansalaiseksi. Tutkittavista kuusi on kirjattu somalialaisiksi ja kolme virolaisiksi. Aineistossa on myös yksi iranilainen, yksi irakilainen, yksi kenialainen, yksi venäläinen ja yksi kiinalainen.

Uhrien päihdeongelma

Poliisin on rikosta kirjatessaan mahdollista tallentaa ilmoitukseen tieto epäillyn, uhrin ja muiden

asianosaisten päihtymyksestä tapahtumahetkelä. Päihdekoodin pystyy kuitenkin järjestelmässä ohittamaan, ja sen käytössä onkin ilmeisiä puutteita, joihin muun muassa rikosentorjuntaneuvoston väkivaltajaosto on tuoreessa väkivallan tilastoinnin uudistusehdotuksessaan (Aromaa 2013; Rikosentorjuntaneuvosto 2013) puuttunut. Koska päihdekoodin käyttö rikosilmoituksissa on vajavaista, perustuu vakavan päihdeongelman luokittelu tässä tutkimuksessa pelkästään rikosilmoitusten selosteosien sisältöihin ja niiden perusteella tekemiini päätelmiin.

Suurella osalla tarkasteltuja tapauksia vähintään yksi osapuolista on ollut päihtynyt. Pelkkä päihtyneenä olo sinänsä ei mielestäni kuitenkaan ole riittävä indikaattori vakava-asteisesta päihdeongelmasta, vaan olen ollut arvioissani maltillinen. Vakavasta päihdeongelmasta kieliviksi seikoiksi olen sen sijaan tulkinnut toistuvat maininnat päiviä kestäneestä juomisesta ja toistuvasta päihtyneenä olosta poliisin tullessa paikalle, maininnat päihdekatkolle hakeutumisesta ja korkeat puhalluskokeen tulokset, joista huolimatta uhri on ollut tiedottoman tilan sijasta keskustelukuntoinen poliisin tullessa paikalle. Rattijuopumukset ja toistuvat alkoholinäpistykset kertovat tulkintani mukaan vakavasta päihdeongelmasta, kuten myös maininnat runsaiden lääkemäärien takavarikoinnista. Tällä tavoin määriteltynä kaikista tutkittavista 41 prosenttia on vakavasti päihdeongelmaisia. On kuitenkin hyvin todennäköistä, että tutkittavissa on alkoholisteja nyt ilmoitettua enemmän, sillä on tavallista, että ilmoitukseen kirjataan ainoastaan epäillyn väkivallan tekijän päihtymystila tai puhalluskokeen tulos eikä uhrin päihtymystilasta ole lainkaan mainintaa.

Nainen kertoo, että on tullut katkolta kaksi päivää siten. [T59]

Kaikki asianosaiset olivat tapahtumahetkellä vahvassa humalassa. A puhalsi sairaalassa tehdyssä puhalluskokeessa 3,24 promillea. [T40]

A kertoo kuulustelussaan, että on viettänyt miehen kanssa jo juhannuksesta 2010 lähtien melko ”kos-teaa elämää”. Hän kertoo heidän alkoholin käyttönsä olevan päivittäistä ja joskus päihdehakuistakin. [T64]

Kirjattujen rikosten määrä ja piirteet

Tarkasteltu ajanjakso Poliisiasian tietojärjestelmässä on ollut kaikkien tutkittavien kohdalla sama, sen sijaan kirjattujen rikosilmoitusten ja rikosnimikkeiden määrä sekä tekojen piirteet vaihtelevat huomattavasti. 17 prosenttia tutkittavista on kirjattuna ainoastaan yhdessä rikosilmoituksessa. Näissä tapauksissa kyseessä on niin sanottu ”nippuilmoitus”, jossa uhri on kirjattu yhdellä kertaa väkivallan uhriksi vähintään viiteen eri rikosnimikkeeseen. Nippuilmoituksista kaikki tapaukset koskevat perheväkivaltaepäilyjä. Kolmea lapsiin kohdistunutta tapausta lukuun ottamatta kyseessä on epäily nykyisten tai entisten puolisoiden välillä tapahtuneesta väkivallasta.

Lukuisat perheväkivaltaa kartoittaneet tutkimukset (esim. Lundgren & al. 2001; Piispa & al. 2006; Heiskanen & Ruuskanen 2011; Heiskanen & Piispa 1998) ovat todenneet, että koettu väkivalta on tyypillisesti entisissä parisuhteissa ollut muodoiltaan selvästi vakavampaa kuin nykyisissä parisuhteissa. Tulosta on selitetty siten, että parisuhdeväkivalta on usein luonteeltaan toistuvaa ja syvenevää (Heiskanen & Piispa 1998) ja saattaa siten ajan myötä normalisoitua osaksi parisuhdetta (Lundgren & al. 2001). Onkin esitetty, että väkivallan tunnistaminen ja mahdollinen irtautuminen väkivaltaisesta parisuhteesta on mahdollista vasta kun väkivallan tekijä ei enää kontrolloi puolisoaan. Käsillä oleva aineisto tukee oheisia tulkintoja, sillä nippuilmoitusten kohdalla kyseessä vaikuttaa lähes poikkeuksetta olevan tilanne, jossa uhri on vihdoin saanut kerättyä kylliksi voimavaroja mennäkseen tekemään rikosilmoituksen puolisonsa jo pitkään tekemästä väkivallasta. Tyypillistä on, että näissä nippuilmoituksissa on maininta myös käynnissä olevasta erosta. Tilanteet eivät yleensä ole siten akuutteja, että ne perustuisivat poliisin kotihälytyksellä tekemään ilmoitukseen, vaan ne saattavat sisältää jopa vuosia sitten tapahtuneita tekoja. Seuraavan uhrin kohdalla poliisi on kirjannut kaksi törkeää pahoinpitelyä ja yksitoista perusmuotoista pahoinpitelyä tapahtuneeksi kahden vuoden sisällä. Kaikki teot on kirjattu yhteen ilmoitukseen.

A tuli henkilökohtaisesti tekemään rikosilmoituksen, että hänen poikaystävänsä on pahoinpidellyt häntä tämän kotiosoitteessa lauaintain ja sunnuntain välisenä yönä. A oli ollut miehen kanssa lauaintai-iltana ravintolassa, illan aikana heillä ei ole ollut minkäänlaista riitaa, molemmat olivat olleet humalassa. Kotiin päästy-

ään mies oli jostain syystä hermostunut ja käynyt naisen päälle. Mies oli heittänyt A:n maahan ja mennyt istumaan tämän päälle, laittanut kädet kaulalle ja kuristanut A:ta. A:n vasemmassa silmäkulmassa on mustelma ja kaulassa on mustelmia kuristamisesta. A on käynyt terveysasemalla, josta hänet ohjattiin tekemään rikosilmoitus. A antoi luvan lääkärinlausunnon tilaamiseen. A on seurustellut miehen kanssa noin 2 vuotta, jonka aikana pahoinpitelyjä on sattunut A:n mukaan yli kymmenen, joiden takia hän on ollut sairauslomalla, mutta ei ole tehnyt rikosilmoitusta aikaisemmin. Kuristamistakin on tapahtunut aiemmin mutta nyt A oli pelännyt henkensä puolesta. [T73]

Oheinen rikosilmoitus jatkuu yksilöidyillä kuvauksilla kustakin teosta ja niiden tapahtumajankohdista. Käsillä olevan tiedon perusteella on mahdotonta päätellä, mihin rikosilmoituksen teko on johtanut. Onko pariskunta eronnut, onko väkivalta päättynyt vai jatkuuko sama parisuhdeväkivalta ennallaan, nyt vain ilman, että se tulee poliisin tietoon? Yllä olevassa esimerkkitapauksessa terveyskeskuslääkäri on mahdollisesti ollut avainasemassa.

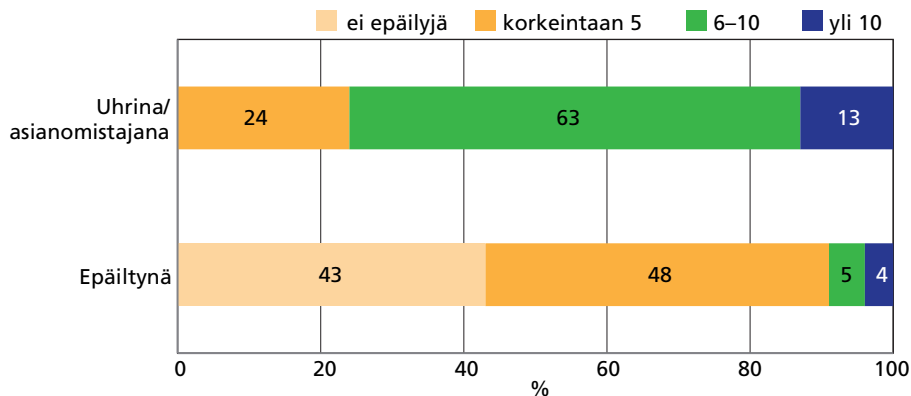
Pelkkien rikosilmoitusten määrän tarkastelu on rajallinen näkökulma, sillä on yleistä, että yhteen rikosilmoitukseen sisältyy useita rikosnimikkeitä. Esimerkiksi kotihälytystilanteessa poliisi voi kirjata samaan rikosilmoitukseen pahoinpitelyepäily, epäilyn kotirauhan rikkomisesta ja laittomasta uhkauksesta. Lisäksi kaikki kolme nimikettä voivat liittyä yhteen tai useampaan tapahtumaan. Kuten edellä todettiin, käsillä olevassa tutkimuksessa tarkasteltavia rikosilmoituksia on 374, ja ne sisältävät yhteensä 2 528 rikosnimikettä. Jatkossa tarkastelen uhrien tekemien ja kokemien rikosten määrää ja laatua nimenomaan kirjattujen rikosnimikkeiden, en rikosilmoitusten kautta.

Väkivaltarikosepäilyt

Tutkittavat ovat olleet jollain tapaa osallisena tarkastellulla ajanjaksolla vähimmillään viidessä ja enimmillään 45 väkivaltarikoksessa. Keskimäärin tekoja on kirjattu uhria kohden kymmenen. Kirjatuista rikosnimikkeistä yli puolet (58 %) liittyy nimenomaan väkivaltaan. Kaikista aineiston väkivaltarikoksista puolestaan leijonanosa (93 %) koskee pahoinpitelyjä eri muodoissaan. 59 prosentissa väkivaltatapauksia osapuolet ovat samoja koko tarkasteluajanjakson ajan. Tyypillisesti näissä tapauksissa on kyseessä parisuhteessa tapahtuva väkivalta. Tutkittavista henkilöistä yksi on kuollut tarkasteluajanjakson aikana henkirikoksen uhrina, ja yksi tutkittavista on itse epäiltynä puolisonsa surmasta. Näiden kahden lisäksi aineistosta käy ilmi yksi kuolemantapaus, joka on mahdollisesti tapahtunut väkivallan seurauksena.

Kuviossa 2 on esitetty tutkittavien osallisuus vuosien 2010 ja 2011 aikana kirjatuissa väkivaltapäilyissä rikosnimikkeiden mukaan. Tutkittavien vähemmistö (24 %) on joutunut *vain* viiden väkivallanteon uhriksi kahden vuoden ajanjaksolla. Valtaosa on kokenut vähintään kuusi kertaa väkivaltaa, ja 13 prosenttia jopa yli kymmenen kertaa, kun mittarina on teon tuleminen poliisin tietoon ja teosta kirjattu rikosilmoitus. Enimmillään eräs aineiston nuorehko mies on joutunut 27:n eri väkivallanteon uhriksi. Osuudet ovat pysäyttäviä ja osoittavat konkreettisesti, kuinka väkivalta kasautuu ja kroonistuu tarkastellun pienen ja valikoituneen ihmisryhmän sisällä.

Hieman alle puolet (43 %) tutkittavista ei ole itse ollut lainkaan epäiltynä väkivallasta. Vähän

Kuvio 2. Toistuvan väkivallan uhrin asianomistajana ja epäiltynä väkivaltarikoksissa 2010–2011, % (n = 1 473).

suurempi osuus (48 %) puolestaan on ollut epäiltyinä ainakin yhden kerran väkivaltaisesta teosta. Väkivaltatapausten lisääntyessä epäiltyinä olleiden tutkittavien määrä vähenee. Vähintään kuusi kertaa väkivallasta epäiltynä on ollut lähes joka kymmenes tutkittavista. Enimmillään eräs tutkittava on ollut 19 kertaa epäiltynä. Yli kuusi kertaa väkivallasta epäillyt ovat lähes kaikki miehiä. Tyypillistä on, että samat ihmiset ovat joutuneet myös keskimääräistä useammin itse väkivallan uhreiksi. Poikkeuksen tekevät parisuhdeväkivallan uhrin, joiden keskuudessa omien väkivaltapaulyjen osuus on muita uhreja vähäisempää.

Muuta kuin väkivaltaa koskevat rikosepäilyt

Valtaosa tutkittavien kokemista rikoksista on väkivaltaa. On kuitenkin aiheellista tarkastella myös tutkittavien kokemaa ja tekemää muuta rikollisuutta tarkastellulla ajanjaksolla, jotta heidän elämäntilanteestaan saataisiin kattavampi kuva. On myös olennaista selvittää, rajautuuko rikosten kasautuminen yksittäisen uhrin kohdalla nimenomaan väkivaltaan vai kattaako se myös muita rikostyyppiejä. Yleisimmät muuhun kuin väkivaltaan liittyvät rikosepäilyt aineistossa koskevat näpistyksiä ja muita omaisuusrikoksia sekä niiden yrityksiä. Ne muodostavat muiden rikosten osuudesta kolmanneksen (32 %).

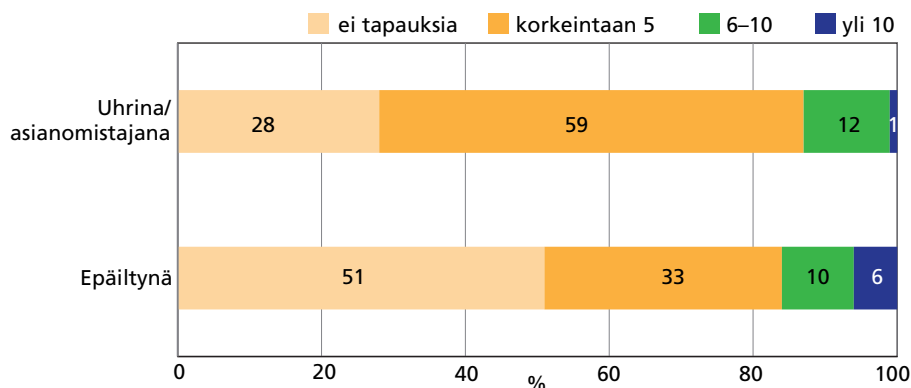
Kolmannes tutkittavista ei ole ollut lainkaan asianomistajana muissa rikoksissa tarkastellulla ajanjaksolla (kuvio 3). Sen sijaan yli puolet heistä on ollut ainakin kerran asianomistajana tällai-

nessa rikoksessa ja 13 prosenttia vähintään kuusi kertaa. Yli viisi kertaa asianomistajina olleet uhrin ovat samoja henkilöitä, jotka ovat kokeneet myös väkivaltaa keskimääräistä enemmän, monet heistä yli kymmenen kertaa. Rikosten kasautuminen ei siten päde ainoastaan väkivaltaan, vaan näyttää ainakin tämän aineiston perusteella kattavan myös verraten runsaan valikoiman muita rikoksia.

Vähän yli puolet tutkittavista ei ole ollut lainkaan epäiltyinä muissa rikoksissa. Osuus on hie- man suurempi kuin väkivallan kohdalla. Tämä merkitsee, että rikosilmoitusjärjestelmän mukaan toistuvan väkivallan uhrin ovat itse epäiltyinä useammin väkivaltarikoksissa kuin muissa rikoksissa. Osuutta selittänee ainakin osin toistuvaan parisuhdeväkivaltaan liittyvät tilanteet, joissa uhri on torjunut itseensä kohdistuvaa väkivaltaa (ks. esim. Ruuskanen, 2005).

Toistuvan väkivallan uhrien tyypittelyä

Olen jakanut tutkittavani viiteen kategoriaan tarkastelemalla heidän elämäntilannettaan, koetun ja tehdyn väkivallan tyyppiä ja piirteitä sekä muun tehdyn ja koetun rikollisuuden määrää. Kaikki luokittelut perustuvat käytössä olevan rikosilmoitusaineiston tietoihin ja ovat siten sekä määrällisiä että laadullisia. Luokittelu perustuu paitsi uhreja koskevien 2 528 kirjatun rikosnimikkeen standarditietojen erittelyyn, myös väkivaltaa koskevien rikosilmoitusten tekstiselosteiden laadulliseen sisällönanalyyysiin. Olen nimennyt uhrin kategoriat seuraavasti: parisuhdeter-

Kuvio 3. Toistuvan väkivallan uhrin asianomistajana ja epäiltyinä muissa kuin väkivaltarikoksissa 2010–2011, % (n=1 049).

Taulukko 1. Toistuvan väkivallan uhrien ryhmitely sukupuolen mukaan.

	Kaikki %	Naiset %	Miehet %
Parisuhdeterrori	49	66	5
Alkoholismiin syvä suo	18	18	21
Katu- ja ravintola- väkivallan kierre	10	3	28
Rikollinen elämäntapa	8	1	26
Lapsi väkivallan uhrina	7	5	13
Muut	8	7	7
Yhteensä	100	100	100
(N)	(140)	(99)	(41)

rori, alkoholismiin syvä suo, rikollinen elämäntapa, katuväkivallan kierre ja lapsi väkivallan uhrina (taulukko 1).

Aineistossa on lisäksi 14 tapausta, joissa uhri ei sovellu luokiteltavaksi edellä mainittuihin ryhmiin. Syyt vaihtelevat. Joissakin tapauksissa uhrin elämäntilanne ja/tai rikoskokemukset ovat monella tapaa niin poikkeuksellisia, että niiden ylimalkainenkin kuvailu aiheuttaisi riskin uhrin tunnistamisesta. Joukossa on myös tapauksia, joissa luokittelu on teknisistä syistä mahdotonta, koska poliisin kirjaus katkeaa kesken, on hyvin lyhyt tai muuten epäselvä. Aineistossa on myös joitakin tapauksia, joiden yhteydessä herää voimakas epäily siitä, että rikosilmoitukset ovat tekaistuja, ja joissa poliisia käytetään koston tai kiusanteon välikappaleena (ks. Helsingin Sanomat 2013). Enemmistö tähän ryhmään kuuluvista toistuvan väkivallan uhreista on naisia, ja he ovat aineiston keskimääräistä uhria korkeammin koulutettuja. Kaikissa tapauksissa kyseessä on joko akuutti tai jo pidemmälle edennyt eroproessi, ja monessa tapauksessa käy ilmi, että vanhemmat kiistelevät lasten huoltajuudesta. Tyypillistä on, että väkivaltaepäilyt kohdistuvat myös entisten puolisoitten nykyisiin seurustelukumppaneihin ja että rikosilmoituksissa asianomistajina ovat puolin ja toisin myös osapuolten sukulaiset, kuten vanhemmat. Näyttää ei ole käytettävissä, joten kyseessä on ”sana sanaa vastaan” -tilanne. Aineistossa on esimerkiksi tapaus, jossa kaksilapsisen perheen vanhemmat ovat eronneet. Lasten huoltajuus on oikeuden päätöksellä myönnetty isälle. Seuraavana päivänä nainen on tehnyt miehestään kuutta pahoinpitelyä koskevan rikosil-

moituksen. Kaikki epäselvät tapaukset olen luokitellut ryhmään ”Muut”, enkä ole sisällyttänyt niitä uhrien tyyppittelyä koskeviin analyyseihin.

Koska kyseessä on kahden vuoden tarkastelujakso, on ilmeistä, että uhrin siirtyvät eri luokkien välillä, kun ajankohta ja elämäntilanne muuttuvat. Esimerkiksi pelkän parisuhdeväkivallan uhri saattaa erota väkivaltaisesta kumppanistaan ja parisuhdeväkivalta siksi lakata kokonaan. Toisaalta sama henkilö saattaa samassa yhteydessä joutua asunnottomaksi ja väkivalta muuttua kadulla tapahtuvaksi väkivallaksi, jossa henkilö itse on joko uhrina, tekijänä tai vaihtelevasti molempina osapuolina. Väkivallan tyyppi saattaa myös pysyä ennallaan, mutta tekijä vaihtua, esimerkiksi koska alkuperäinen parisuhdeväkivallan tekijä joutuu vankilaan tai menehtyy, mutta uhri solmii pian uuden parisuhteen toisen yhtä väkivaltaisen henkilön kanssa. Lisäksi aineistosta puuttuvat luonnollisesti kokonaan ne uhrin, jotka ovat päässeet irtautumaan väkivaltaisesta elämästään ennen kuin heistä on tullut tämän tutkimuksen määritelmän mukaisia toistuvan väkivallan uhreja.

Parisuhdeterrori

Tämä uhrikategoria on määrällisesti suurin ja siihen lukeutuu puolet kaikista tutkittavista. Parisuhdeterroirin termillä viitataan tavallisesti miehen puolisoaan kohtaan kohdistamaan kontrolliin ja väkivaltaan, joka on luonteeltaan pitkäkestoisista (ks. esim. Johnson & Leone 2005). Tyypillistä tällaisessa parisuhteessa on naisen elämän kaikkinaisen kontrollointi fyysisen väkivallan ja henkisen alistamisen avulla. Minna Piispa (2004, 24) on todennut, että tähän parisuhdeväkivallan kategoriaan lukeutuvat naiset ovat vähän koulutettuja ja taloudellisesti heikossa asemassa. Heidän päihneiden käyttönsä on lisäksi runsasta. Kuvaukset pätevät hyvin myös käsillä olevaan aineistoon.

Tyypillistä aineiston parisuhdeterroirin uhreille on, että väkivallan tekijöitä on vain yksi, tekijä ei vaihdu eikä väkivaltaa tapahdu juuri muualla kuin kotona tai muussa yksityisasunnossa. Kahta henkilöä lukuun ottamatta kaikki uhrin ovat naisia. Ryhmään kuuluvien kahden miehen puolisot esiintyvät itsekin aineistossa. Kyseessä on siis kaksi pariskuntaa, joiden osapuolet kärsivät molemminpuolisesta toistuvasta väkivallasta puolisonsa taholta. Molemmissa tapauksissa henkilöt

ovat sekä puolison että muiden kohdistaman väkivallan uhreja ja kohdistavat myös itse väkivaltaa parisuhteen ulkopuolisiin henkilöihin.

Parisuhdeterrorin uhrien kokemaa väkivaltaa on usein erittäin raakaa jo pelkästään kirjattujen vammojen perusteella arvioituna. Väkivalta on useimmiten yksipuolista, sillä valtaosalla uhreista ei itsellään ole kirjattuja väkivaltaepäilyjä. Uhreista puolella on vakava päihdeongelma. Suurin osa uhreista on 30–50-vuotiaita ja viidenneksellä on alaikäisiä lapsia. Neljässä tapauksessa selviää, että lapsi tai lapset ovat huostaan otettuja.

Seuraavassa esimerkkitapauksessa kyseessä on keski-ikäinen, lapseton aviopari, joilla molemmilla on päihdeongelma. Pariskunta asuu omis-
sa asunnoissaan, jotka sijaitsevat samassa talossa. Tarkastellulla ajanjaksolla poliisi on kirjannut kahdeksan rikosilmoitusta, jotka sisältävät yhteensä 14 rikosnimikettä. Nainen ei ole yhdessäkään teossa epäiltyä, ja kaikissa teoissa epäiltyä on naisen puoliso.

A kertoi partiolle heillä olleen miehensä kanssa riitaa ja että hän oli heittävänsä miehensä tavaroita pois asunnosta. Tällöin mies oli tarttunut A:ta käsivarsista molemmin käsin ja retuuttanut häntä sekä kuristanut yhdellä kädellä kurkusta. A:n kaulalla tai käsivarsissa ei ollut silminnähden havaittavia mustelmia tai naarmuja. (...) [Kuulustelussa] mies kertoo molempien juovan alkoholia. Mies kuvaa alkoholinkäyttöä päivittäiseksi ja kertoo että A ei juotuaan anna mistään perik-
si. Tapahtuma-aikaan mies kertoi ärsyntyneensä A:n juomisesta ja ajatelleensa hyppäävänsä parvekkeelta alas. Mies kertoo A:n tulleen estelemään häntä ja tässä yhteydessä hän kertoo irrottautuneensa A:sta tuuppaamalla tätä. Mies kiistää lyöneensä tai tarttuneensa naisen kurkkuun. [T20]

Tapaus on monessa suhteessa tyypillinen kuvaus aineiston tutkittavista. Väkivaltaan liittyy runsas päihteidenkäyttö, uhri on lähes poikkeuksetta haluton selvittämään tapahtumia jälkikäteen poliisille eikä hänellä ole vaatimuksia väkivallan tekijää kohtaan. Tilanteet ovat usein kaoottisia osapuolten voimakkaan päihtymystilan vuoksi. Monesti kumpikaan osapuolista ei halua hakeutua sairaanhoitoon, vaikka tarvetta olisi. Poliisin työn haasteet parisuhdeterrorin uhrien auttamiseksi käyvät hyvin ilmi seuraavasta esimerkistä, jossa pariskunnan yhteydenpito jatkuu väkivallan tekijälle määrätystä lähestymiskiellosta huolimatta.

Partio sai poliisin johtokeskukselta tehtäväksi mennä osoitteeseen Rantatie 31, missä ilmoituksen mukaan

mies on lähestymiskiellolla suojatun naisen (A) luona. Partion saavuttua osoitteeseen oli mies talon ulkopuolella. Mies kertoi partiolle, että A oli kutsunut hänet kotiinsa. Mies poistettiin paikalta. A kertoi partiolle, että mies oli tullut samalla oven avauksella hänen luokseen perjantaina. A kertoi, ettei ollut kutsunut miestä kotiinsa. (...) A kertoi tavanneensa miehen perjantaina ravintolassa, joka sijaitsee vastapäätä A:n asuintaloa. A ei muista kumpi oli ravintolassa ensin, mutta muistelee, että on itse mennyt istumaan pöytään, jossa mies oli. Syyksi A mainitsee miestä kohtaan tuntemansa ikävän. Pariskunta oli juonut olutta ja lähtenyt siten yhdessä A:n asuntoon. A kertoi päästäneensä miehen asuntoon omasta tahdostaan ja mies yöpyi asunnossa. Seuraavana päivänä pariskunnan ystävä oli tullut käymään ja he lähtivät kolmistaan kaljalle. Sieltä mies ja A tulivat yhdessä takaisin A:n asuntoon. Asunnossa pariskunnalle oli tullut riitaa. Jonkun ajan päästä poliisit olivat tulleet asuntoon. Tässä vaiheessa mies oli jo ehtinyt poistua asunnosta. [T20]

Huomionarvoista on, että parisuhdeterrorin uhreista 80 prosentilla on yli kuusi väkivaltakokemusta tarkastellulla ajanjaksolla. Yli kymmenen väkivallanteon uhriksi joutuneitakin on peräti 15 prosenttia. Väkivalta ei siten ole pelkästään toistuvaa, vaan sitä voi luonnehtia krooniseksi. Enimmillään eräs uhri on joutunut puolisonsa pahoinpitelemäksi viisitoista kertaa. Pelkällä poliisin väliintulolla näyttää olevan tämän ryhmän kohdalla valitettavan vähän vaikutusta väkivallan katkeamiseen.

Parisuhdeterrorin uhrien ryhmässä huomio kiinnittyy myös niihin aineiston kuuteen naiseen, jotka joutuvat toistuvan parisuhdeväkivallan uhreiksi useamman kuin yhden puolison taholta tarkastellun ajanjakson aikana. Heidän tilanteensa on erittäin huolestuttava, sillä tapauksissa toistuva väkivalta ei ole päättynyt väkivallan tekijän poistumiseen heidän elämästään, vaan tilanne on osan kohdalla jopa pahentunut. Osan kohdalla väkivallan tekijöinä on puolison lisäksi myös muita ihmisiä. Valitettavasti käsillä oleva rikosilmoitusaineisto ei anna tietoa siitä, millaisiin mahdollisiin muihin toimiin poliisi on tapauksissa ryhtynyt rikosilmoituksen kirjaamisen lisäksi.

Matkalla lääkäriin A kertoi, että viikon ajan eri ajan-
kohtina joutunut puolisonsa ja tämän kaverin pahoinpitelyn kohteeksi. Häntä on lyöty, kuristettu kaulasta ja lyöty pesäpallomailalla kurkkuun ja selkään. Osoitteeseen on tilattu ambulanssi 13.7, 14.7, 16.7 ja 17.7. Käynneistä on ambulanssin tekemät selosteet, mutta A ei ole suostunut lähemään ambulanssin mukaan. (...) A ei pysty tarkemmin kuvailemaan ajankohtia ja puolison häneen kohdistamia tekoja, koska on ollut niin kännissä tapahtuma-aikoina. [T40]

Alkoholismin syvä suo

Tässä uhriryhmässä sukupuolijakauma on tasaisempi, lähes puolet uhreista on miehiä. Väkivalta tapahtuu tyypillisesti yksityisasunnoissa, jossa tapahtuma-aikaan paikalla on useamman ihmisen ryppyporukka. Yhtä tutkittavaa lukuun ottamatta kaikki uhreista ovat epäiltyinä itsekien rikoksista. Valtaosa niistä on kuitenkin muuta kuin väkivaltaa, tyypillisesti näpistyksiä ja muita omaisuusrikoksia. Kaikki ryhmän uhreista ovat joutuneet useamman kuin yhden henkilön väkivallan kohteeksi. Esimerkkitapauksessa kyseessä on keski-ikäinen, yksinelävä alkoholistimies, joka joutuu toistuvasti pahoinpidellyksi ja omaisuusrikosten uhriksi lähinnä naapurinsa asunnossa. Tekijöinä ovat miehen ryppyseurueen jäsenten lisäksi teini-ikäisten poikien ryhmä, joka toisinaan viettää aikaa seurueessa. Yksi pojista on miestä pahoinpitelevän ryppyykaverin poika. Miehellä itsellään on vain yksi joukkotappeluun liittyvä väkivaltaepäily.

A epäilee tulleen pahoinpidellyksi. Hän on herännyt sairaalassa ja hänellä on todettu mm. kallonpohjan murtuma. A kertoi, että hänet on viety ilmeisesti [kotiosoitteestaan] tajuttomana sairaalaan, missä hän on ollut joitakin päiviä. A:lla ei ole omaa muistikuvaa vammaan johtaneesta tapahtumasta, mutta epäilee, että häntä olisi lyöty jollakin. [T23]

Seuraavassa esimerkissä uhri on keski-ikäinen nainen, joka on itse sekä uhrina että tekijänä alkoholistiseurueen keskinäisessä väkivallassa. Osapuolet eivät kirjauksissa juurikaan vaihdu, sen sijaan tapahtumapaikka ja uhrin ja tekijän keskinäiset suhteet vaihtelevat:

Paikalla oli neljä henkilöä: A, B, C ja D. D makasi sammuneena vessan lattialla, muut olivat keittiön pöydän ääressä istumassa. A kertoi, että D oli juonut reilusti illan aikana alkoholia ja oli jostain syystä ollut erittäin levoton. D oli myöhemmin alkanut käymään aggressiiviseksi. D oli heitellyt tavaroita ja oli käynyt A:n päälle kun tämä istui keittiön tuolilla. A tipui tuolilta selälleen maahan ja pystyi suojaamaan itseään jaloilla D:ltä. A kertoi, että myöhemmin D löi häntä kerran nyrkillä takaraivoon. D myös puristeli A:ta käsistä. A:lla oli havaittavissa käsivarsissaan mustelmia. Sairaankuljetus kävi tarkastamassa D:n kunnon, ei hoidon tarvetta. D puhalsi seulontalokometriin 3,21 promillea. [T119]

Alkoholismin syvä suo -ryhmän uhrien kokeman väkivallan tutkintaa vaikeuttaa voimakkaasta päihtymystilasta johtuva tilanteiden kaoottisuus. Mikäli mittavia vammoja ei ole, jää asianosaisten

roolit tilanteessa usein selvittämättä, osin kaikkien osapuolten voimakkaan päihtymystilan vuoksi. Usein osapuolet eivät myöskään ole itse halukkaita selvittämään asiaa poliisin kanssa, ja on tavallista, että poliisin on hälyttänyt paikalle joku seurueen ulkopuolinen henkilö, usein naapuri.

Rikollinen elämäntapa

Tämä ryhmä on miesvoittoinen, joukossa on vain yksi nainen. Uhrin ovat verraten nuoria, valtaosa heistä on alle 30-vuotiaita. Vähintään puolella miehistä on vakava-asteinen päihdeongelma. Nimensä mukaisesti yhteinen nimittäjä uhreille on mittava rikosepäilyjen määrä. Lähes kaikki ovat epäiltyinä yli kymmenessä rikosnimikkeessä. Enimmillään eräs mies on epäiltyinä 73 rikollisesta teosta kahden vuoden sisällä.

Miehet ovat huomattavasti harvemmin itse rikoksen uhreja kuin tekijöitä. Yksi heistä on kuollut henkirikoksen uhrina. Valtaosa rikoksista, joista miehet ovat epäiltyinä, on muita kuin väkivaltarikoksia. Yleisiä rikoksia ovat näpistykset, ajoneuvovarkaudet, vahingonteot, huumausainerikokset ja laittomat uhkaukset. Väkivallan tekijöiden määrä rikoksissa, joissa miehet joutuvat itse uhreiksi, vaihtelee huomattavasti. Tarkkaa lukumäärää ei ole mahdollista laskea joukkotappeluiden ja selvittämättä jääneiden katuväkivaltatapausten runsaan määrän takia. Kaikilla uhreista tekijöitä on kuitenkin ollut enemmän kuin yksi. Enimmillään laskettavissa olevia eri väkivallan tekijöitä on eräällä uhrilla 15. Ryhmän kokemaa väkivaltaa luonnehtii sattumanvaraisuus, raakuus ja se, että motiiveja ja taustoja on vaikea päätellä rikosilmoitustietojen perusteella. Esimerkkitapauksen uhri on alle 20-vuotias huumeriippuvainen, asunnoton mies, jolla on nuoresta iästään huolimatta mittava muun muassa vahingonteoista ja autovarkauksista koostuva rikoshistoria.

Asianomistajana kuultu A on kertonut menneensä ravintolaan, jossa oli sopinut tapaamisen tuntemansa B:n kanssa. B oli tarjonnut oluen A:lle ja hetken päästä pöytään oli tullut kasvoiltaan tuntemansa C, joka oli haastanut riitaa ja samassa joku oli lyönyt A:ta nyrkillä päähän. Tämän jälkeen lyöntejä ja potkuja oli tullut lisää ja A oli mennyt WC:hen pesemään kasvojaan, koska suustaan ja nenästään oli tullut verta. WC:ssä ollessaan sinne oli tullut B, C ja D. Näistä joku oli sumutanut kaasua A:n kasvoille ja samalla alkanut välittömästi lyödä ja potkia miestä. (...) Jonkun ajan päästä paikalle oli tullut ambulanssi ja poliisit joille A ei ollut halunnut kertoa asiasta, vaan oli ilmoittanut hoita-

vanša asian itse. Lääkärissä oli huuhdeltu edelleen A:n kasvoja ja sen jälkeen hän oli lähtenyt sieltä itse pois, lääkärin häntä tutkimatta. A ei osannut kertoa kuka näistä epäillyistä henkilöistä mitään teki. Itse hän ei kuitenkaan kertonut ketään lyöneen eikä osannut kertoa mistä tappelu sai alkunsa (...) A:lla kasvoissa kauttaaltaan voimakasta turvotusta ja silmiä kirvelsi kaa-sun jäljiltä. (T24)

Tämän ryhmän miehet kohdistavat itse väkivaltaa usein hyvin satunnaisiin, tai ainakin kirjaus-ten perusteella satunnaisilta vaikuttaviin uhrei-hin. Aineistossa on esimerkiksi 30-vuotias mies, jolla on mittavaa lääkkeiden, suonensisäisten huumeiden ja alkoholin sekakäyttöä. Hän viet-tää aikaansa pääosin kadulla, sillä hän on suurim-man osan ajasta koditon. Seuraava väkivaltatilan-ne, jossa mies on uhrina, liittyy velanperintään:

Alepan parkkipaikalla oli tapahtunut pahoinpitely ja ilmoittajan (A) autoa oli vahingoitettu potkimalla. Ka-dulta tavattiin asianomistajat: miehen tyttöystävä ja A. A kertoi Jope-nimisen miehen käyneen hänen kimp-puunsa Alepan parkkipaikalla yhdessä jonkun A:lle en-tuudestaan tuntemattoman miehen kanssa. Jope oli lyönyt A:ta kolme kertaa pään alueelle nyrkillä ja Jo-pen seurassa ollut mies oli myös yrittänyt lyödä A:ta siinä kuitenkin onnistumatta. Jopen seurassa ollut mies oli estellyt A:ta nousemasta autoon. A pääsi pa-kenemaan tilannetta autoon, jolloin Jope potkaisi au-toa kaksi kertaa voimakkaasti A:n poistuessa autolla paikalta. A tunsi kipua korvassaan ja hänellä oli taka-raivossaan kertomansa mukaan alkava kuhmu. [T36]

Katu- ja ravintolaväkivallan kierre

Katu- ja ravintolaväkivallan kierre -ryhmään lu-keutuvat uhrin, kokevat väkivaltaa ainoastaan jul-kisilla paikoilla. Valtaosa siitä on miesten keski-näistä. Aineiston neljästätoista ulkomaalaistaus-taisesta uhrista puolet sijoittuu tähän ryhmään. He ovat kaikki Euroopan ulkopuolelta lähtöisin olevia nuoria miehiä. Seuraavassa aineistoesimer-kissä uhrina on somalialaistustainen nuori mies.

A:lla oli oikealla puolen päätä hieman verta vuotavia naarmuja ja tämän vuoksi hänet kuljetettiin poliisiau-tolla terveyskeskukseen saamaan ensiapua. Alustavassa puhuttelussa A sekä todistaja B kertoivat, että huone-kaluliikkeen edessä heitä vastaan oli tullut kaksi mies-tä ja nainen. Toinen miehistä oli huudellut, että: ”Mik-si tulit tänne neekeri?”. Ilmeisemmin miehet ovat lyö-mällä pahoinpidelleet A:ta. Partio eivätkä miehet saa-neet yhteyttä somalian kielen tulkkiin, jonka vuoksi keskustelu englanniksi ja suomeksi oli hieman han-kalaa. [T12]

Poliisikuulusteluissa uhri tunnistaa pahoinpiteli-jänsä valokuvasta. Esitutkinnassa selviää, että pa-hoinpitely on alkanut siitä kun suomalaissyntyis-ten seurue on alkanut haastaa riitaa baarista tu-lossa olevien somalimiesten kanssa. Kaikki osa-puolet ovat tilanteessa päähtyneitä.

Katu- ja ravintolaväkivallan kierrettä luon-nehtii usean ihmisen osallistuminen siihen. Suu-rin osa tämän ryhmän kokemasta väkivallasta on joukkotappeluita kadulla tai muissa julkisissa tai puolijulkisissa tiloissa. Uhrit ovat pääosin nuoria miehiä ja yli puolet heistä on korkeintaan 20-vuotiaita. Uhreilla on muita aikaisemmin esi-teltyjä uhreja huomattavasti vähemmän kiistat-ta todettavissa olevia päihdeongelmia, siitä huo-limatta, että päihtyneet ja etenkin alkoholi ovat lä-hes kaikissa kirjatuihin tilanteisiin läsnä.

Aineistossa on tutkittavia, kuten seuraavan esi-merkin noin 20-vuotias yksinelävä nainen, joi-den tekemä ja kokemaa väkivaltaa tapahtuu yk-sinomaan ravintoloissa ja yökerhoissa tai niiden edustoilla. Kuvatussa tapauksessa poliisi on kir-jannut rikosilmoitukseen kolme pahoinpitelyä, kaksi lievää pahoinpitelyä sekä yhden vahingon-teon. Nainen on kirjattu yhden pahoinpitelyn ja yhden lievän pahoinpitelyn osalta uhriksi. Epäil-tynä hän on yhdessä pahoinpitelyssä ja lievässä vahingonteossa.

B ilmoitti hätäkeskukseen, että A oli pahoinpidel-lyt häntä [ravintolan] edustalla. B:n mukaan hän oli pois-tunut ravintolasta samaan aikaan C:n ja A:n kanssa. Ulkona A oli yht’äkkiä käynyt B:n kimppuun. B ja A kaatuivat maahan ja jatkoivat maassa ollessaan nahis-telua. B:n mukaan A potki maassa ollessaan B:tä pää-hän useita kertoja ja repi hiuksista niin että irtolisäk-keitä lähti tupottain irti. Nahistelu jatkui siihen asti kun ravintolan järjestyksenvalvoja tuli erottamaan ri-i-pukarit toisistaan. C oli A:n seurassa ja kertoi parti-olle D:n käyneen hänen kimppuunsa ja että D oli ha-kannut C:n päätä asfalttiin. C ja B lähtivät ambulans-sin kyydissä yhteispäivystykseen tarkastuttamaan vam-mojaan. Molemmat antoivat poliisille suostumuksensa lääkärintlausunnon tilaamiseen. [T 33]

Lapsi väkivallan uhrina

Lapsiuhreja koskeva ryhmä on kaikista vaikeim-min hahmotettava, sillä siihen lukeutuvien hen-kilöiden tunnistaminen aineistosta on monitul-kintaista. Pääosin ongelma johtuu poliisin seka-vista kirjaamiskäytännöistä alaikäiseen kohdis-tuvaa väkivaltaa tutkittaessa. Käytäntöjä näyttää olevan ainakin kolme. Poliisi voi kirjata rikosil-

moitusjärjestelmään asianomistajaksi eli uhriksi ainoastaan alaikäisen lapsen, johon epäilty väkivalta on kohdistunut:

Tutkittaessa ilmoitusta kadonneesta henkilöstä A on käynyt ilmi, että A:n äiti olisi pahoinpidellyt A:ta useamman kerran. A oli mennyt poliisilaitokselle ja ilmoittanut siellä, ettei ollut kadonnut sekä kertonut äitinsä pahoinpidelleen häntä. A oli toimitettu Tampereelle, jossa hänet oli sijoitettu sosiaaliviranomaisen toimesta turvakotiin. A:n vanhemmat tietävät asiasta. [T147]

Osassa tapauksista poliisi on kirjannut ainoastaan lapsen huoltajan asianomistajaksi eli uhriksi väkivaltaa koskevassa asiassa:

Nainen ilmoitti, että hänen 3-vuotias poikansa A on kertonut äidilleen palattuaan isänsä luota viikonloppujen vietosta seuraavaa, tai hänessä on ollut havaittavissa jälkiä mahdollisesta pahoinpitelystä. 21.4.2011 A:n oikea silmä oli mustana. 05.05.2011 A:n varpaankynsi oli mustana ja kertonut sen tulleen isän saunassa. Isä ei tiennyt mitä varpaalle oli tapahtunut. 27.06.2011 A oli kertonut äidilleen isän vetäneen häntä korvasta. A:n oikean silmän alla oli havaittavissa nirhauma. [T99]

Kolmannessa kirjaustavassa sekä huoltaja että lapsi on kirjattu asianomistajiksi lapsen kohdistuneessa väkivaltaepäilyssä. Viimeksi mainittu tapo on poliisin ohjeistuksen mukainen, mutta sitä ei järjestelmällisesti noudateta.

Koska puolessa alaikäisten väkivaltakokemuksia koskevissa rikosilmoituksissa asianomistajaksi on kirjattu pelkästään vanhempi, on lapsiuhrien sukupuolesta ja iästä mahdotonta esittää kattavaa kuvausta. Läheskään aina nämä seikat eivät selviä myöskään selosteosasta, erityisesti, jos tapauksessa on kyse monilapsisesta perheestä. Kahta tapausta lukuun ottamatta kaikissa epäiltynä on jompi kumpi tai molemmat vanhemmista. Puolessa tapauksista rikosilmoituksen tekijänä on sosiaaliviranomainen, puolessa lapsen oma vanhempi.

Alaikäisiä väkivallan uhreja koskevien rikosilmoitusten epäselvyydet ovat merkittävä ongelma, sillä tällä hetkellä poliisiasian tietojärjestelmästä on mahdotonta saada yksiselitteistä tietoa alaikäisistä rikoksen uhreista ja heidän määrästään. Tilannetta voitaisiin parantaa joko tarkentamalla ohjeistusta tai luomalla järjestelmän sisälle asianomistajan rinnalle erillinen uhri-nimike. Tällöin samassa rikosilmoituksessa olevien asianosaisuus kävisi yksiselitteisemmin ilmi.

Keskustelua: tyypilliset uhrit?

Poliisille vuonna 2011 tehtyjen rikosilmoitusten perusteella tyypillisin toistuvan väkivallan uhri on korkeintaan 40-vuotias suomalainen nainen, jolla on vakava päihdeongelma ja joka kokee väkivaltaa parisuhteessa puolisonsa tekemänä. Tähän ryhmään kuuluvia olen kutsunut parisuhdeterrorin uhreiksi, ja he muodostavat puolet kaikista tähän tutkimukseen valikoituneista uhreista. Parisuhdeterrorin lisäksi aineistosta on kuitenkin tunnistettavissa neljä muutakin toistuvan väkivallan uhrien ryhmää. Tyypillisin uhri ei kuvaakaan kattavasti joukon koko kirjoa, sillä toistuvan väkivallan uhriksi joutuu hyvin erilaisissa elämäntilanteissa ja olosuhteissa eläviä ihmisiä. Osalla väkivalta vaikuttaa olevan pikemminkin rikollisen elämäntavan tai päihdeongelman sivutuote, kun taas toisilla väkivallan uhriksi joutuminen näyttää selvemmin liittyvän haavoittuvaan asemaan tai elämäntilanteeseen. Esimerkiksi erotilanteisiin liittyvä toistuva väkivalta ja alaikäisten lasten kokemaa väkivaltaa kuuluvat jälkimmäiseen ryhmään.

Erilaisten väkivallan uhrien tunnistaminen on ensisijaisen tärkeää, koska samat auttamisen menetelmät ja interventiot eivät päde kaikkiin väkivaltilanteisiin tai uhreihin. Myös rikoksentorjunnassa menetelmät, joissa keskitytään rikoksen tekijän sijasta yhä enemmän rikoksen uhriin, ovat viime vuosina yleistyneet (ks. esim. Farrell & Pease 1997). Suomessakin on paraikaa kokeilussa parisuhdeväkivallan uusiutumisriskin arviointiin kehitetty MARAK-menetelmä (ks. Robinson 2006; Piispa & al. 2012), jonka pääpaino on väkivallan uhrin kanssa tehtävässä moniammatillisessa työssä.

Tutkimukseni tulokset osoittavat, että hyvin moni poliisiin tietoon tulleen toistuvan väkivallan uhri on itse ”poliisin vanha tuttu”, ja he esiintyvät osin siksi niin tiheästi aineistossa. Yli puolet tutkituista uhreista on itse epäiltynä väkivallasta ja hieman pienempi osuus muista kuin väkivaltarikoksista, tyypillisimmin omaisuusrikoksista. Aineiston henkilöistä ainakin kuusi esiintyy ristiin toistensa rikosilmoituksissa. Uhrien joukossa on esimerkiksi kaksi naista, jotka ovat parisuhteessa saman pahoinpitelevän miehen kanssa tarkastellun kahden vuoden sisällä, tosin eri ajan-kohtina. Alkoholismin syvä suo -ryhmässä puolestaan on uhreja, joiden eri paikoissa tapahtuvia pahoinpitelyjä ovat todistamassa samat ihmi-

set. Voidaankin ajatella, ettei kyse ole pelkästään yksittäisten henkilöiden valikoitumisesta väkivallan uhreiksi, vaan osin myös poliisikontrollin kohdistumisesta hyvin pieneen valikoituneeseen joukkoon. Kenties sitäkin tyrmistyttävämpää on huomata, että poliisin, terveydenhuollon ja muiden viranomaisten kyky katkaista pitkään kestänyt, usein silmittömän väkivallan kierre, vaikuttaa olevan niin rajallinen. Tutkimus herättääkin kysymyksen siitä, onko vakavasti päihdeongelmaisten ihmisten kokemaa ja tekemää väkivaltaa todella Suomessa edelleen ilmiö, johon ei voida tai haluta puuttua enempää?

Vaikka toistuvan väkivallan uhreja ei voi niputtaa yhteen, yhdistää valtaosaa uhreista yksi tekijä: vakava oma tai väkivallan tekijän päihdeongelma. Osa uhreista on itse niin vakavasti päihderiippuvaisia, että heidän elämänhallintansa ja käsityksensä tutkittavana olevan väkivaltatapahtuman kulusta on olematon. Usein tapahtumapaikalla poliisia vastassa ovat mittavat fyysiset vammat ja syvästi päihtyneet osapuolet, joista kukaan ei kykene, osaa, muista tai halua kertoa, mitä tilanteessa on tapahtunut. Alkoholi ei varmasti ole ainoa syy väkivaltaan, sillä tässä tutkimuksessa tarkastellun ihmisryhmän elämänhallintaongelmat ovat kiistatta hyvin laajoja. Päihdeiden runsas esilläolo liittyy myös rikosilmoitusten luonteeseen tutkimusaineistona. Minna Piispan ja Markku Heiskasen (2009, 51) mukaan poliisitilastot painottavat alkoholin merkitystä väkivallassa, kun taas muun tyyppinen väkivalta saa vähemmän huomiota. Alkoholi on kuitenkin yksi merkittävä tekijä, johon keskittymällä valtaosaan toistuvista väkivaltakokemuksista voitaisiin tehokkaasti puuttua.

Kaikki väkivallan uhrin eivät tuki ole päihdeongelmaisia eivätkä kaikki väkivaltatilanteet ole päihdesidonnaisia. Päihdeinterventioiden lisäksi uhreja voitaisiin auttaa niin sanotun second responder -tekniikan mukaisilla menetelmillä. Menetelmässä varsinaisen rikosilmoituksen laatimisen jälkeen moniammatillinen ryhmä, joka koostuu yleensä ainakin poliisista ja sosiaalityöntekijästä tai uhrien tukipalvelun edustajasta, tapaa uhrin toistamiseen eräänlaisessa konsultaatiotilaisuudessa, jonka tarkoituksena on vähentää vä-

kivallan uusiutumiseriskiä. Konkreettisena keinona ammattilaiset esimerkiksi auttavat perheväkivallan uhria ymmärtämään väkivallan syklisyyttä luonnetta. Lisäksi tapaamisessa voidaan laatia turvasuunnitelma uhrille, antaa neuvoja esimerkiksi lähestymiskiellon hakemiseen ja informoida erilaisista tarjolla olevista tukipalveluista. Jos väkivallan tekijä on tapaamisessa läsnä, häntä voidaan myös valistaa väkivaltaisen käyttäytymisen rikosoikeudellisista seuraamuksista. Kyseinen interventiomalli on suosittu ja laajalle levinnyt Yhdysvalloissa, joskin arviot sen vaikuttavuudesta väkivallan katkeamiseen ovat vaikeasti mitattavia ja siten osin ristiriitaisia (Davis & al., 2008).

Erilaisten puuttumismekanismien suunnittelu ja kohdentaminen tulisi tehdä eri uhriryhmien ominaisuudet ja tilanteet huomioiden. Tämä ei kuitenkaan ole ongelmatonta, sillä tunnistamisensa jälkeenkin edessä on useita pulmia. Riskejä voivat olla muun muassa uhrin syyllistäminen, uhrin pelokkuuden lisääminen, uhrin turvallisuuden vaarantaminen, uhrien yksityisyyden loukkaaminen, rikosten siirtyminen ja ei-toivotujen sivuvaikutusten syntyminen (Lamm Weisel 2005, 21–22). Jälkimmäisestä esimerkkinä voi mainita yhdysvaltalaisen kokeilun, jossa väkivallan uhrien valistaminen johti lisääntyneisiin hätäkeskussoittoihin. Tämän tulkittiin olevan merkki väkivallan lisääntymisestä, vaikka kasvaneiden yhteydenottojen olisi voinut yhtä hyvin tulkita kertovan ongelman näkyväksi tulosta. Vaikutuksen suunnan ja laajuuden mittaamisessa rikosilmoitusten määrä ja hätäkeskussoitot ovatkin hyvin rajallinen, joskin usein ainoa käytettävissä oleva mittari vaikutusten selvittämiseksi.

Lopuksi on syytä painottaa sitä lohdullista seikkaa, että toistuva väkivallan uhriksi joutuminen on verraten harvinaista Suomessa, ainakin käsillä olevan tutkimuksen mittareilla arvioituna. Lisäksi tämä artikkeli välittää tilan puutteen vuoksi harmittavan puutteellisen kuvan väkivallan vähentämiseksi tehtävästä päivittäisestä työstä ja sen tuloksista. On kuitenkin niin, että sekä poliisilla että muilla viranomaisilla on jo nyt käytössään useita menetelmiä sekä väkivallan uhrien että tekijöiden auttamiseksi, joiden tuloksellisuudesta on olemassaolevaa näyttöä.

KIRJALLISUUS

- Aaltonen, Mikko: Socioeconomic Differences in Crime and Victimization. A Register-Based Study. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 263, 2013.
- Aromaa, Kauko: Väkivaltatilastot kuntoon. Haaste, 1/2013. <http://www.haaste.om.fi> (luettu 30.11.2013)
- Breitenbecher, Kimberly Hanson: Sexual revictimization among women: A review of the literature focusing on empirical investigations. *Aggression and Violent Behavior* (2001): 6, 415–432.
- Carlstedt, Malena: Upprepad utsatthet för brott. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ) rapport 3, 2001. <http://www.bra.se> (luettu 6.9.2013)
- Daigle, Leah & Fisher, Bonnie & Cullen, Francis: The Violent and Sexual Victimization of College Women: Is Repeat Victimization a Problem? *Journal of Interpersonal Violence* 23 (2008): 9, 1296–1313.
- Davis, Robert & Weisburd, David & Taylor, Bruce: Effects of Second Responder Programs on Repeat Incidents of Family Abuse. *Campbell Systematic Reviews* 15, 2008.
- Ellingworth, Dan & Farrell, Graham & Pease, Ken: A Victim is a Victim is a Victim? Chronic Victimization in Four Sweeps of the British Crime Survey. *British Journal of Criminology* 35 (1995): 3, 360–365.
- Ellonen, Noora & Salmi, Venla: Poly-victimization as a life condition: correlates of poly-victimization among Finnish children. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 20 (2011): 1, 20–44.
- Ellonen, Noora & Kivivuori, Janne & Kääriäinen, Juha: Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 80, 2008.
- Elonheimo, Henrik: Nuorisorikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovitteilu. Turun yliopiston julkaisuja, sarja C, osa 299, väitöskirja, 2010.
- Farrell, Graham: Progress and prospects in the prevention of repeat victimization. *Handbook of Crime Prevention and community safety*. Devon: Willan Publishing, 2005.
- Farrell, Graham & Bouloukos, Alan: International Overview: A Cross-National Comparison of Rates of Repeat Victimization. *Crime Prevention Studies*, 12 (2001): 5–25.
- Farrell, Graham & Pease, Ken: Repeat Victim Support. *British Journal of Social Work* 27 (1997): 101–113.
- Gottfredson, Michael & Hirschi, Travis: A General theory of Crime. Stanford: Stanford University Press, 1990.
- Grove, Louise E. & Farrell, Graham & Farrington, David & Johnson, Shane D.: Preventing Repeat Victimization. A systematic Review. Report prepared for The Swedish National Council for Crime Prevention, 2012. <http://www.bra.se> (luettu 2.9.2013)
- Heiskanen, Markku & Ruuskanen, Elina: Men's experiences of violence in Finland 2009. Helsinki: HEUNI publication series 71, 2011.
- Heiskanen, Markku & Piispa, Minna: Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Helsinki: Tilastokeskus, 1998.
- Helsingin Sanomat: Eroperheet tehtailevat rikosilmoituksia. Väitteet lasten pahoinpitelyistä ja hyväksikäytöistä työllistävät poliisia, käy ilmi HS:n selvityksestä, Uutiset, Kotimaa, 23.1.2013. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1358830827688> (luettu 30.10.2013)
- Honkatukia, Päivi: Uhrin rikosprosessissa – haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 252, 2011.
- Johnson, Michael & Leone, John: The differential effects of intimate terrorism and situational couple violence: Findings from the National Violence Against Women Survey. *Journal of Family Issues* 26 (2005): 3, 322–349.
- Jönsson, Lena: Upprepad utsatthet för våld. Polisens och socialtjänstens arbete i nio län. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ) rapport 19, 2010. <http://www.bra.se> (luettu 6.9.2013)
- Kivivuori, Janne (toim.): Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus: Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen karkealueiden kartoitusta. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94, 2009.
- Kivivuori, Janne: Mare Balticum -kysely Helsingissä 2002. Teoksessa Ellonen, Noora & Kivivuori, Janne & Kääriäinen, Juha: Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 80, 2007.
- Kivivuori, Janne & Lehti, Martti & Sirén, Reino: Muut väkivaltarikokset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2005. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 220, 2006.
- Kivivuori, Janne: Suomalainen henkirikos. Teonpiirteet ja tekojen olosuhteet vuosina 1988 ja 1996. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 159, 1999.
- Kotaniemi, Riikka & Smolej, Mirka (ilmestyy): Lähi-suhteissa tehtyjen lievien pahoinpitelyiden syyte-oikeuden muutos 2011. Lakimuutoksen tavoitteet ja poliisitutkimuksen ongelmat tapauksissa, joissa lähisuhdeväkivalta on toistuvaa. Oikeus, 2014.
- Kotaniemi, Riikka: Näkymättömästä näkökulmaksi. Parisuuhdeväkivallan uhrin ja oikeudellisen sääntelyn muutos Suomessa. Helsingin yliopiston sosiaali-tieteiden laitos: väitöskirja, 2013.
- Kääriäinen, Juha: Väkivalta rikoksena. Teoksessa Ellonen, N. & Kääriäinen, J. & Salmi, V. & Sariola, H.: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71 ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87, 2008.
- Lamm Weisel, Deborah: Analyzing Repeat Victimization. Tool Guide no 4. Center for Problem-Oriented Policing, 2005. <http://www.popcenter.org>

- (luettu 9.8.2013)
- Lauritsen, Janet & Laub, John H.: Understanding the link between victimization and offending: New reflections on an old idea. In Mike Hough & Mike Maxfield (eds.): *Surveying Crime in the 21st Century. Crime Prevention Studies*, Vol. 22. Cullompton: Willan Publishing, 2007.
- Lehti, Martti & Sirén, Reino & Aaltonen, Mikko & Danielsson, Petri & Kivivuori, Janne: *Pahoinpitely- ja ryöstörikkokset*. Teoksessa *Rikollisuustilannekatsaus 2012. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia* 264. Helsinki, 2013.
- Lehti, Martti: *Henkirikoskatsaus 2011. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia* 23, 2012. <http://www.optula.om.fi> (luettu 6.9.2013)
- Lehti, Martti: *Naiset henkirikosten uhreina 2002–2007*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 11, 2009. <http://www.optula.om.fi> (luettu 6.9.2013)
- Lundgren, Eva & Heimer, Gun & Westerlund, Jenny & Kalliokoski, Anne-Marie: *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning. Brottsoffermyndigheten. Uppsala Universitet: Umeå*, 2001.
- Noponen, Tanja: Juoppoputkan kanta-asiakkaat 2000-luvun Helsingissä. *Yhteiskuntapolitiikka* 71 (2006): 3, 288–296.
- Pease, Ken: *Repeat Victimisation: Taking Stock*. Crime Prevention and Detection Series Paper 90. London: Home Office, 1998.
- Piispa, Minna & Tuominen, Mia & Ewalds, Helena. *MARAK – Kokemuksia parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin menetelmän kokeilusta Suomessa*. Raportteja 10. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2012.
- Piispa, Minna & Heiskanen, Markku: Alkoholin rooli naisten parisuhteessa kokeman väkivallan seurauksissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 74 (2009): 1, 45–53.
- Piispa, Minna & Heiskanen, Markku & Kääriäinen, Juha & Sirén, Reino. *Naisiin kohdistunut väkivalta 2005*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225 ja Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI Publication series No. 51, 2006.
- Piispa, Minna: *Väkivalta ja parisuhde. Nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely surveytutkimuksessa*. Helsinki: Tilastokeskuksen tutkimuksia 241, 2004.
- Poliisihallituksen ohje: *Tietojen kirjaaminen poliisiasian tietojärjestelmään (Patja)*. Helsinki: Poliisihallitus, 2012.
- Rantala, Kati & Smolej, Mirka & Jokinen, Anniina & Leppälä, Jussi: *Kaltevalla pinnalla. Perheen sisäisen lähestymiskielon arviointitutkimus*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 239, 2008.
- Rikoksentorjuntaneuvosto: *Väkivallan tilastointi viranomaisissa: yhdenmukaistamisen mahdollisuudet*, 2013. <http://www.rikoksentorjunta.fi> (luettu 30.10.2013)
- Robinson, Amanda: *Reducing Repeat Victimization Among High-Risk Victims of Domestic Violence. The Benefits of a Coordinated Community Response in Cardiff, Wales. Violence Against Women* 12 (2006): 8, 761–788.
- Ruuskanen, Minna: *Hätävarjelu ja parisuhdeväkivalta. Rikosoikeudellinen ja diskurssianalyttinen tutkimus hätävarjelusta*. Helsinki: Lakimiesyhdistys, 2005.
- Salmi, Venla: *Nuoret seurusteluväkivallan uhreina*. Teoksessa Salmi, Venla (toim.): *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 246, 2009.
- Salmi, Venla & Kivivuori, Janne: *Opettajiin kohdistuva häirintä ja väkivalta*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 10, 2009. <http://www.optula.om.fi> (luettu 29.10.2013)
- Salmi, Venla & Sirén, Reino & Lehti, Martti & Aaltonen, Mikko & Kivivuori, Janne: *Perheväkivalta Suomessa*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 12, 2009. <http://www.optula.om.fi> (luettu 6.9.2013)
- Salmi, Venla: *Väkivallan kasautuminen*. Teoksessa Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki: *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta*. Tampere ja Helsinki: Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71 ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87, 2008.
- Sarimo, Mervi: *Ikääntyneisiin kohdistuvat rikokset ja niiden ehkäiseminen*. Helsinki: Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 41, 2011.
- Sirén, Reino & Aaltonen, Mikko & Kääriäinen, Juha: *Suomalaisten väkivaltakokemukset 1980–2009. Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 103, 2010.
- Sirén, Reino & Lehti, Martti: *Musta maaliskuu? Väkivalta ja alkoholin kulutuksen kasvu vuonna 2004*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 222, 2006.
- Sirén, Reino & Tuominen, Martti: *Pahoinpitelyrikkokset 1995 ja 1999. Miten poliisi kontrolliviranomaisena reagoi lainmuutokseen?* Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 197, 2003.
- Sirén, Reino: *Pahoinpitelyrikollisuus 1950–1997. Kehityspiirteitä ja kehitystä selittäviä tekijöitä*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitoksen julkaisuja 169, 2000.
- Smolej, Mirka: *Katsaus toistuvaan rikoksen uhriksi joutumiseen ja sen ehkäisyyn*. Helsinki: Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 48/2013.
- Smolej, Mirka: *News Media, Crime and Fear of Violence*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitoksen julkaisuja 257, 2011.
- Tseloni, Andromachi & Pease, Ken: *Repeat Personal Victimization: ‘Boosts’ or ‘Flags’?* *British Journal of Criminology* 43(2003):1, 196–212.

ENGLISH SUMMARY

Mirka Smolej: Who is repeatedly victimized by violence in Finland? Repeat victims of violence according to police reports. (Kenelle väkivaltarikokset kasautuvat Suomessa? Poliisin tietoon tullut toistuva väkivalta ja sen ubrit)

This article explores the extent and nature of repeat violent victimization according to Finnish police reports. The research behind the article is aimed at identifying the victims and developing more efficient means to help them. In this paper the aim is to explore the extent to which violent offences accumulate to the same people, who these people are and whether this population is homogenous in terms of their experiences of violence.

The main data contains all incidents of violence reported to the Finnish police in 2011 and involving the same victim of violence a minimum of five times during the year in question. This data also contains the written sections of police reports. The units of analysis are the 140 persons with repeat violent victimization experiences in 2011. The additional data contains all crime reports during 2010-2011 in which these 140 repeat victims have been involved. In addition to crimes of violence, the data includes most common property offences, sexual offences and offences against personal liberty. The final data comprises a total of 2,327 police-recorded criminal offences in which

the repeat victims have been somehow involved. The written sections depicting these offences run to 778 pages.

The most typical victim of repeat violence in Finland is a 40-year-old woman with a severe alcohol problem, who is victimized at home by her spouse. Half of the victims studied fall into this category. However, it is possible to identify four other categories of repeat violence victims in the data: repeat violence experienced by alcoholics in private apartments, street and bar violence, violence related to a criminal life style, and child victims of violence.

The findings indicate that the most typical victim does not comprehensively portray the scope and nature of the population of repeat victims. For some victims violence appears rather to be a side effect of a substance abuse problem or a criminal life style, while other victims are more clearly victimized because of their vulnerable status or living conditions. In order to help repeat victims of violence it is crucial that the various victim categories are recognized. Moreover, violence prevention measures should be planned and targeted in accordance with the varying characteristics and situational factors of individual victims.

Keywords: repeat victimization, violence, police reports, crime prevention.